

YAPON TILIDAGI ONOMATOPOETIK SO‘ZLARNI TARJIMADA BERISH MASALASI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10335750>

Laylo Abdurahimova,

TDSHU 2-kurs magistranti, Toshkent, O‘zbekiston
Tel: +998946528530; Email: laylosan99@gmail.com

Ilmiy rahbar: Muborakova Dilshoda

Abduraxmatovna PhD, dotsent

***Annotatsiya:** Mazkur ilmiy maqolada yapon tilidagi taqlid so‘zlar, ya’ni onomatopeya so‘zlarining o‘ziga xos jihatlari hamda ularni tarjimada berish masalasini ko‘rib chiqamiz. Onomatopeya so‘zlari yapon tilida tahminan 4000 ga yaqin bo‘lib, eng keng qo‘llanuvchi til birikmasi hisoblanadi. Yapon tilida taqlid so‘zlarining o‘zbek tilidan farqli ravishda 5 ko‘rinishi mavjud bo‘lib, tovushga taqlid va harakatga taqlid eng muhim turi hisoblanadi hamda bunday so‘z turkumlarining deyarli barchasi juft va takroriy usulda yoziladi. Ushbu maqolada onomatopoetik so‘zlarning tarjimada berish masalasi va tahliliy xulosada ularning o‘zbek tilidan farqlanishiga izoh beriladi.*

***Kalit so‘zlar:** taqlid so‘z, yapon tili, onomatopeya, yapon adabiyoti, taqlid, harakat, holat, hissiyot, eshitish, ko‘rish, tarjima, ekvivalent.*

***Аннотация:** В этой научной статье мы рассмотрим особенности японских звукоподражательных слов и их перевода. В японском языке около 4000 звукоподражательных слов, и это наиболее широко используемое словосочетание. В отличие от узбекского языка в японском языке существует 5 типов слов-подражаний, причем наиболее важными видами являются имитация звука и имитация движения, причем почти все такие группы слов пишутся парами и повторами. В данной статье разъясняется вопрос звукоподражательных слов в переводе и их отличие от узбекского языка в аналитическом заключении.*

***Ключевые слова:** подражание, японский язык, звукоподражание, японская литература, подражание, действие, состояние, чувство, слух, зрение, перевод, эквивалент.*

***Abstract:** In this scientific article, we will consider the specific aspects of Japanese onomatopoeic words and their translation. There are approximately 4,000 onomatopoeic words in the Japanese language, and it is the most widely used word*

combination. Unlike the Uzbek language, there are 5 types of imitation words in Japanese, and imitation of sound and imitation of movement are the most important types, and almost all such word groups are written in pairs and repetitions. This article explains the issue of onomatopoeic words in translation and their difference from the Uzbek language in the analytical conclusion.

Key words: imitation, Japanese language, onomatopoeia, Japanese literature, imitation, action, state, feeling, hearing, sight, translation, equivalent.

“**Onomatopeya**” so‘zi yunoncha “**onomatopoeia**” so‘zidan olingan bo‘lib, “*ismlash, nomlash yoki nomlash san’ati*” degan ma’nolarni anglatadi. O‘zbek tilshunosligida ushbu atama “taqlid so‘zlar” bilan sinonim shaklda qo‘llash mumkin. Tovushlar inson va tabiat tovushlariga bo‘linadi. Inson tovushlari nutq a‘zolarining harakati asosida paydo bo‘lsa, tabiat tovushlari, odatda, narsalar bir biriga tegishi, urilishi, qisilishi, siqilishi, buralishi kabilar asosida paydo bo‘ladi. Shuningdek, hayvon-jonivorlarning tovushi: itlarning vovullashi, mushukning miyovlashi, qushlarning sayrashi, qo‘ylarning ma‘rashi, eshaklarning hangrashi kabilarga taqlid qilish asosida ham tilimizda bir qancha so‘zlar paydo bo‘ladi. Bunday so‘zlar tilshunoslikda taqlid so‘zlar deb yuritiladi. Taqlid so‘zlar, shuningdek, jonli-jonsiz narsalarning holatiga taqlidni bildiruvchi so‘zlardir. Shunga ko‘ra ikki turga bo‘lib o‘rganiladi:

1. Tovushga taqlid so‘zlar.

2. Holatga taqlid so‘zlar.

Yapon onomatopeyasi zamonaviy yapon adabiyot namunalarida: zamonaviy asarlar, manga, va asosan, animelarda, shuningdek, og‘zaki nutqda ko‘p qo‘llaniladi. Yapon tili taqlid so‘zlarining grammatik jihatiga yana to‘xtaladigan bo‘lsak, yapon taqlid so‘zlari kichik besh turga ajratib o‘rgatiladi:

Giongo

(**ぎおんご | 擬音語**) - jonli yoki jonsiz narsalarning tovushi, jumladan, tabiatdagi tovushlarni aks ettiruvchi taqlid turi. Masalan:

Yapon tilida	Ma’nosi
ぱらぱら (para para)	mayda tomchilab yog‘uvchi yengil yomg‘ir ovozi
ごろごろ (goro goro)	Momaqaldiroq ovozi yoki kata narsaning dumalagandagi tovush
ひゅー・ひゅー	Shamolning esishi uchun ishlatiluvchi

(pyuu pyuu)	onomatopoetik soʻz
-------------	--------------------

Giseig

o (ぎせいご | 擬声語) - Bu onomatopeya soʻzlari jonli mavjudotlar tomonidan chiqarilgan tovushlarni ifodalaydi. Bunga hayvon hamda inson tovushlariga kiradi. Masalan:

Yapon tilida	Maʼnosi
すーすー (suu suu)	Uyqudagi sokin nafas olish tovushi
おいおい泣く (oioi)	Baland ovozda hamda dod deb yigʻlashda ishlatiluvchi birikma
きゃっ きゃっ (kya kya)	Bolalarning maroq bilan oʻynashiga nisbatan qoʻllaniluvchi onomatopeya

Gitaig

o (ぎたいご 擬態語) — holat hamda inson his-tuygʻularini ifodalovchi taqlid soʻzlar. Masalan:

Yapon tilda	Maʼnosi
きらきら	Koʻzning porlashi
ほかほか	Tananing qizishi yoki ovqatning isishiga nisbatan ishlatiladi
むしむし	Haddan tashqari va insonni behalovat qiluvchi issiq havo

Giyoug

o (ぎようご 擬容語) – Bu turdagi taqlid soʻzlar odatda harakat yoki bir joydan ikkinchi joyga siljish bilan bogʻliq harakatlarni tasvirlaydi. Masalan:

Yapon tilida	Maʼnosi
うろうろ	Maqsadsiz sayr qilish
すたこら	Tez yurish, ishtiyoq bilan yurish
のろのろ	Toshbaqaga oʻxshab sekin va sust harakat qilish

Yapon tilida	Maʼnosi
--------------	---------

くよくよ	O‘tmish yoki arziyas narsalar haqida tashvishlanish
しんみり	Yolg‘iz va sokin
うきうき	Baxtli, xushchaqchaq va orzu-umidga to‘la hissiyotni ifodalaydi

Gijoug

o (ぎじょうご 擬情語) – his tuyg‘ularni ifodalovchi taqlid so‘zlar bo‘lib, asosan, komikslarda ko‘p uchraydi.

Yapon tilida taqlid so‘zlar tovush yoki harakatga taqlid qilishdan ko‘ra ko‘proq vazifani bajaradi, ya‘ni ular tovushlar, shakllar yoki mavhum his-tuyg‘ularni ifodalaydi. Taqlid so‘zlar yapon tilining barcha darajalarida, kundalik suhbatdan tortib, to gazeta va adabiyotda ham juda keng qo‘llaniladi. Semantik jihatdan yapon tilidagi taqlid so‘zlar nutqiy hodisalarni yanada jonli, ifodali va yorqinroq tasvirlashga xizmat qiladi. Taniqli yapon tilshunos olimi Sugiyama buni tasdiqlagan holda shunday degan edi: “Taqlid so‘zlar ishlatilganda, yapon tilida so‘zlashuvchilar gapning nimaga ishora qilinayotgani haqida aniqroq tasavvurga ega bo‘ladilar”.

Yapon tili o‘zining noyob fonologik, morfologik va semantik xususiyatlarga ega. Yapon yozuv tizimi 3 tizimdan iborat bo‘lib, ular Hiragana, Katakana va Kanji. Aksariyat hollarda taqlid so‘zlar hiragana yozuv tizimida, ba‘zi hollarda esa katakanada beriladi, kanji esa qo‘llanilmaydi.

Yapon tilidagi onomatopoeitik so‘zlar ramziy so‘zlarning o‘ziga xos turkumiga kiradi va ma‘lumotlarning ko‘pligi va ifodaliligi tufayli kundalik nutq, adabiyot hamda ommaviy axborot vositalarida tez-tez qo‘llaniladi. Biroq, tilshunoslarning aksariyati yapon tili va tarjima tillari o‘rtasidagi tipologik farqlar tufayli ularni tarjima qilish qiyin deb bilishadi. Ular komikslarga uchinchi o‘lchovni, ya‘ni tovush o‘lchovini beradi. Onomatopoeitik so‘zlar turli millat va madaniyatlarda, ba‘zan keskin farq qiladi. Shuning uchun har bir mamlakat o‘zining onomatopoeitik iboralar to‘plamiga ega. Dunyoning qayerida bo‘lsangiz ham, biror narsaning ovozi odatda bir xil bo‘ladi. Masalan, Angliya yoki Koreyada stakanni yerga tashlasangiz, u bir xil shovqin chiqaradi, ammo uni tasvirlash uchun ishlatiladigan tovushlar turli mamlakatlarda sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Turli tillarning tovush inventarlari tufayli bir xil tovush turlicha uchraydigan misollar:

Itning hurishi: Ingliz tilida “*Woof-Woof*” itning hurishini tasvirlash uchun ishlatilsa, o‘zbek tilida bu “*Vov-vov*” shaklida, rus tilida esa “*Gav-Gav*” asosan ishlatiladi. Agar ular kichik itlar bo‘lsa, ruslar odatda, “*Tyav-Tyav*” dan foydalanadilar. Fransuz tilida esa bu “*Ouaf-Ouaf*” shaklida ifodalanadi.

Chaqaloq yig‘isi: *"Wah-Wah"* ingliz tilida chaqaloq yig‘layotganini tasvirlash uchun ishlatilsa, fransuz tilida *"Ouin-Ouin"*, ispan tilida *"Bua-Bua"* ishlatiladi. *"Eungae-Eungae"* deya koreyslar chaqaloq yig‘laganda chiqaradigan tovushga ishora qilish uchun foydalanadilar.

Og‘riqni ifodalash: *"Ouch"* ingliz tilida kimdir jarohat olganida ishlatiladi, ammo fransuz tilida odam *"Aie"* deb qichqiradi. Boshqa joyda, ya’ni nemis tilida kimdir og‘riq yoki jarohat olganini ifodalash uchun *"Au"*, *"Aua"* yoki *"Autsch"* dan foydalanadi.

Ammo so‘z shakllari butunlay boshqacha bo‘lsa-da, aksariyat hollarda umumiy tushunish hissi mavjud. Mushuklar chiqaradigan shovqin onomatopeyalar o‘rtasidagi umumiy tushunishning bir misolidir: Ingliz tilida bu tovush *"Meow"* deb ta’riflangan bo‘lsa, nemis tilida *"Miau"*, fransuzcha *"Miaou"*, ispancha *"Miau"* va xitoycha *"Miao"*. Ularning barchasi bir xil tovushdan foydalanadi, bu holda "M" burun tovushi - shuning uchun tarjimalar bir xil bo‘lmasa-da, ular turli tillarni ishlatadigan turli millat va madaniyatlarga mansub odamlar uchun osongina tanib olinadi.

Hozirgi vaqtda yapon onomatopetik so‘zlar tarjimalarini o‘rganish keng tarqalgan. Tarjima esa qiyin kurash maydoni desak yanglishmagan bo‘lamiz. Yapon olimi Hayase (1978) dastlabki tadqiqotida yozuvchi Yasunari Kavabataning “Yukiguni” (“Qorlar mamlakati”) asarining tarjimasida 186 ta onomatopetik so‘zdan 59 tasi tarjima qilinmay qolganligini aniqladi. U buni tillarning turli tuzilishga egaligi, tarjima uslubi yoki so‘zni kengroq izohlash zarurligi bilan bog‘ladi.

Yaponlar tabiiy nutqni shakllantirish maqsadida taqlid so‘zlardan ko‘proq foydalanishga harakat qilishadi. O‘zbek tilida bu kabi holatda alohida fe‘l, sifat, ravish so‘zlar bor bo‘lgani holda yapon tilida bunday imkoniyat cheklanganligi sababli taqlid so‘zlar tildagi muhim aspekt sifatida uzluksiz rivojlanishda davom etadi. Mamlakatlararo turli madaniy, ilmiy va boshqa aloqalar natijasida tilga yangi so‘zlar ham kirib keladi va bu tilning boyishida juda muhim jarayon sanaladi. Ko‘rinib turibdiki, bu jihatdan o‘zbek va yapon tillari orasida farq katta. Ya’ni ular umuman boshqa boshqa so‘z turkumlariga mansub deb qaraladi. O‘zbek va yapon tillarida tabiat hodisalariga tegishli taqlid so‘zlar kirish so‘z turkumiga kiradi, kirish so‘zlar esa alohida olingan so‘zlar guruhiga mansubdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES):

1. Sugiyama Y. (2005). Not all verb-framed languages are created equal: The case of Japanese. Proceedings of the 31st Annual Meeting of the Berceley Linguistics Society, 299-310.

2. <https://www.hercules-tc.com/language-management/language-intelligence-and-insight/translating-comics-and-cartoons-the-challenge-of-onomatopoeias/> (vebsayt).
3. Hayase M. (1978) Eigoyaku o toshite mita Nihongo no giseigo no tokucho. Kansai gaikokugo daigakukKenkyu ronshu (28), 117-127.
4. Bakirova S., Rahimova H. Onomatopeya so‘zlarining yapon tilini o‘rganishdagi muhim afzalliklari. Ta‘lim fidoyilari. Konferensiya 2022.
5. Bakirova S., Rahimova H., O‘zbek va yapon tillarini onomatopeya so‘zlari orqali qiyoslash, Ta‘lim fidoyilari, 10.06.2022, ISSN 2180- 2130.
6. Otamurodova D.A. Leksikologiya: Fan dasturi. Toshkent, 2016. O‘zbekiston.

